

ARI ANTIKAINEN

Viides vuosikymmen kasvatussosiologiaa etsimässä¹

Kymmenen vuotta sitten julkaisin työelämäkertani "Kasvatussosiologiaa etsimässä" (2011a) turvatakseni alani pitkän mutta katkeilevan perinteen jatkumisen. Elämäkertatutkimus oli parikymmentä vuotta keskeinen alani ja siten luonteva väline tähän tarkoitukseen. Kirja käsitteli erityisesti aikaani aktiivisena tutkijana neljän vuosikymmenen kuluessa 1980-luvulta 2000-luvulle. Nyt on aika jatkaa 2010-luvulle. Minut yllätti, miten hyvin kirjan loppuluvun teema "Loppusanat: Globaalin yhteiskuntatieteen kutsu" sopii tämänkin kirjoituksen johtopäätökseksi.

Siirryin eläkkeelle Itä-Suomen yliopistosta helmikuussa 2009, mutta solmin emeritus-sopimuksen yliopiston kanssa. Valitettavasti sopimukseen ei sisällynyt työhuonetta, mutta sopimus on jatkunut vuoteen 2021 saakka. Eläkkeelle siirtyminen merkitsi useimpien kotimaisten yhteyksien, kuten tutkijakoulujen ja tutkimusprojektien jäsenyyksien, katkeamista. Sen sijaan monet kansainväliset yhteydet säilyivät. Kansainvälisen sosiologiliiton ISA:n (International Sociological Association) kasvatussosiologian tutkimuskomitean johtoryhmän jäsenyys säilyi minulla entisenä puheenjohtajana (past-president) aina vuoden 2018 vuoden loppuun, jolloin jälkeeni puheenjohtajana toimineelle Gary Dworkinille valittiin seuraaja. Euroopan unionin Euroopan tutkimusneuvoston alkavien apurahojen

kansainvälisen arviointipaneelin jäsenenä toimin vuoden 2015. Sen intensiivisestä työskentelystä ovat jääneet mieleen brittiläisten tutkijoiden erinomaiset hakemukset. Mikä onkaan heidän asemansa tänään surkean brexitin jälkeen? Heidän joukossaan on runsaasti ulkomailta Britanniaan opiskelemaan ja tutkijaksi muuttaneita.

Tutkimustyöni jatkui aiemmista teemoistani. Artikkelin kasvatussosiologiasta maailmankartalla kirjoitin Risto Rinteen juhla-kirjaan (Antikainen 2012). Monelle lukijalle saattoi olla uutta tietoa alan suosiosta Latinalaisessa Amerikassa ja vuosituhatien vaihteen Venäjällä. ISA:n kollegoiden kanssa kirjoitimme kasvatussosiologiaa esittelevän artikkelin ISA:n verkkosivuilla julkaistavaan Sociopedia-lehteen (Antikainen ym. 2010), ja teimme siitä perusteellisemmän artikkelin yhdessä Raj P. Mohanin kanssa toimittamaamme International Journal of Contemporary Sociologyyn (Antikainen ym. 2011). Vuonna 2013 teimme vielä uudeksi puheenjohtajaksi astuvan Gary Dworkinin johdolla uuden version (Dworkin ym. 2013).

Sociopedian artikkelin suosio esimerkiksi maksuttomassa Researchgate-yhteisöpalvelussa kertoo erityisesti kehitysmaiden tutkijoiden kiinnostuksesta kasvatussosiologiaan. Artikkelilla on ollut jo yli 130 000 lukijaa. Se kertoo myös kansainvälisen järjestön

ja kirjoittajakunnan merkityksestä. Lukijoista arvioni mukaan enemmistö on Etelä-Euroopan, Afrikan, Aasian ja Etelä-Amerikan yliopistoista. Sen sijaan akateemisten julkaisujen lähdeviitteissä artikkelimme ei esiinny Google Scholarin mukaan poikkeuksellisen usein. Onko siis kasvatussociologisen tutkimuksen tulevaisuudessa odotettavissa muutos? Onko toivomani ja osin ennustamani globaali yhteiskuntatiede syntymässä (Antikainen 2011a, 159–162)?

Kysymykseen kasvatussociologiasta mahdollisen globaalin yhteiskuntatieteen kehityksessä liittyy kokemukseni iranilaisen kollegani pyynnöstä saada kääntää yhdessä Jarmo Houtosen, Hannu Huotelinin ja Juha Kauppilan kanssa kirjoittamamme *Living in a learning Society: The case of Finland* -kirja (Falmer Press/Routledge) farsiksi iranilaisille lukijoille vuonna 2019. Brittikustantaja ei virallisesti tukenut hanketta, mutta lähetti kirjan pdf-tiedostona kääntäjälle. Posti ei koronaviruksen vuoksi kulkenut Iraniin eikä moneen muuhunkaan maahan. Kääntäjämme sairasti viruksen, mutta toipui siitä. Valitettavasti tapaaminen Suomessa ei pandemian takia ole ollut mahdollinen.

Kasvatussociologia-oppikirjastamme teimme Leena Kosken ja Risto Rinteen sekä Jarmo Houtosen, Juha Kauppilan ja Katja Komosen kanssa viidennen perusteellisesti uudistetun painoksen (Antikainen, Rinne & Koski 2013). Kuudes painos ilmestyy syksyllä 2021.

Pohjoismaista mallia koskevat keskeiset julkaisuni ovat jo aiemmilta vuosikymmeniltä, mutta nyt jaoin ja ajantasaistin tietoa puolalaisen kollegani Andrzej Radziewics-Winnickin ja saksalaisen kollegani Heinz Sünkerin juhla-kirjoissa (Antikainen 2010 ja 2013). Toki kirjoitimme Risto Rinteen kanssa myös alan suomalaisen käsikirjaan katsauksen pohjoismaisesta mallista (Antikainen & Rinne 2012). Yhdessä Anne Pitkäsen kanssa laadimme Richard Verdugon pyynnöstä koulutusuudistuksen historiaa Suomessa käsittelevän artikkelin hänen toimittamaansa käsikirjaan (Antikainen & Pitkänen 2014). Richard muutti eläkkeelle

siirryttyään ensin Chicagosta Barcelonan yliopistoon ja sitten Ukrainaan vaimonsa koti-maahan. Valitettavasti olen nyttemmin kadottanut yhteyteni Richardiin, eikä tiedossani ole hänen uusia julkaisujaan. Virolaisten kollegoiden Larissa Jögin ja Kristiina Krabin pyyntöön suomalaista aikuiskoulutusta koskevasta kirjoituksesta vastasin Noste-projektin kokemuk-sista kertovalla artikkelilla (Antikainen 2011b). Suomalaisten lukijoiden mieliin muistutin sivistyksen merkityksestä nyt ja tulevaisuudessa (Antikainen 2015).

Keväällä 2015 sairastuin yllättäen Menieren tautiin. Se miltei asetti pisteen aktiiviselle tutkimukselle ja kirjoittamiselle. Vielä kuitenkin osallistuin kahden kansainvälisen käsikirjan tekemiseen. Pohjoismaisesta korkeakoulutuksen mallista ja sen muutoksesta kirjoitin Routledge handbook of the sociology of higher education -teokseen (Antikainen 2016). Yhdessä Ivor Goodsonin, Pat Sikesin ja Molly Andrewsin kanssa toimitimme The Routledge international handbook on narrative and life history -teoksen, jossa työskentelin elämänhistorian saralla, mutta kirjoitin omissa artikkeleissani myös lyhyen Suomen tarinan (Antikainen 2017). Pyyntöä kirjoitin vielä muistumia tutkimushankkeistani Kasvatus & Aika- ja Kasvatus-aikakauskirjoihin (Antikainen 2018, 2020). Osallistuin vähäisessä määrin koulutuspoliittiseen keskusteluun. Pysähdyttävien kokemus oli kirjoittaminen Kanavaan ja Suomen Kuvalehteen Jari Leskisen kirjassaan Kohti sosialismia! esittämistä perusteettomista syytöksistä Annika Takalaa kohtaan.

Vuosi 2017 oli minulle erityisen merkittävä. Silloin sain kutsun Turun yliopiston promootioon, jossa minut vihittiin kasvatustieteiden tiedekunnan esityksestä filosofian kunnia-tohtoriksi. Perusteluissa mainitaan ”uraauurtava työni kasvatussociologisen tutkimuksen perustajana Suomessa”. Sitä työtä ovat tehneet myös Annika Takala (1974), Kalevi Kivistö ja Tapio Vaherva (1972) kasvatussociologian perustajina ja Tapio Aittola (1999) sen kehittäjänä puhumattakaan oman yliopistoni tutkijoista Risto Rinteestä, Osmo Kivisestä ja Joel

Kiviraumasta (1984). Vielä on mainittava Tuula Gordonin ja Elina Lahelman (1995) arvokas työ Helsingin yliopistossa. En ollut koskaan ennen halunnut ja ehtinyt osallistua promootiojuhllisuuksiin edes omassa yliopistossani. Nyt minut ja vaimoni yllätti juhlava ja viihtyisä promootio yliopiston, Turun tuomiokirkon ja Turun linnan tiloissa yhdessä yhdentoista kunniatohtorikollegani kanssa. Heistä kognitiivisen psykologian professori emerita Anastasia Efklides Aristoteleen yliopistosta Thessalonikista oli toinen kasvatustieteiden tiedekunnan esittämä kunniatohtori. Hän on jo aiemmin kansainvälisesti palkittu tutkija, jolla oli aktiivinen ja pitkäaikainen yhteistyösuhde Turun yliopistoon. Hänen verkkosivuillaan on myös video vihkimyksestämme. Meidät vihki professori Pasi Koski. Turkulaisten ystävien seura oli osa myönteistä kokemusta. Viides vuosikymmen Joensuun ja Itä-Suomen yliopiston palveluksessa palkitsi niin kansainvälisesti kuin kansallisesti.

Kasvatustieteologiaa etsimässä -kirjani viimeistä lukua "Loppusanat – globaalien yhteiskuntatieteen kutsu" eivät viidennen tutkijavuosikymmeneni kokemukset perusteiltaan muuta, mutta toki siinä voi olla globaalia lumoa, jonka viimeistään koronaviruksen aika voi muuttaa suuntaan tai toiseen (Takala 2019).

Viitteet

¹ Kirjoitukseni oli tarkoitettu alaluvuksi työelämäkertani "Kasvatustieteologiaa etsimässä" (2011) täydennettyyn toiseen painokseen. Valitettavasti Tampere University Press ei julkaisun täydentämistä kuitenkaan hyväksynyt. Mieleissäni pohdin, olisivatko opiskeluaikani rehtori Paavo Koli ja professori Yrjö Littunen ymmärtäneet, että elämäkertametodillakin voidaan tutkia Tampereen yliopiston alkuvuosia ja Joensuun yliopiston viittä vuosikymmentä.

Lähteet

Aittola, T. 1999. Kasvatustieteologian teoreetikoita: Uudesta kasvatustieteologiasta oppimisen kriittiseen tarkasteluun. Helsinki: Gaudeamus.
Antikainen, A. 2010. The Nordic model of education now. Teoksessa E. Syrek (toim.) Czas społeczny akademick-

iego uczestnictwa w rozwoju i doskonaleniu civil society. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Radziejewiczowi-Winnickiemu w 65. rocznicę urodzin. Pedagogika. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 605–612.

Antikainen, A. 2011a. Kasvatustieteologiaa etsimässä: Työelämäkerta. Tampere: Tampere University Press. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/98425>

Antikainen, A. 2011b. Adult learning for the low-skilled: Experience from the Noste programme. Teoksessa L. Jögi & K. Krabi (toim.) Raamat oppimisest (The book of learning). Tallinn University, Publications of the Department of Adult Education, 128–140.

Antikainen, A. 2012. Remarks on the world atlas of the sociology of education. Teoksessa J. Kivirauma, A. Jauhiainen, P. Seppänen & T. Kaunisto (toim.) Koulutuksen yhteiskunnallinen ymmärrys: Social perspectives on education. Kasvatusalan tutkimuksia 59. Helsinki: Suomen kasvatustieteellinen seura, 121–130.

Antikainen, A. 2013. Remarks on the Nordic model and the Finnish pattern of education. Teoksessa R. Branches-Chyrek, D. Nelles, G. Oelerich & A. Schaarschuch (toim.) Bildung, Gesellschaftstheorie und Soziale Arbeit. Opladen: Verlag Barbara Budrich, 205–213.

Antikainen, A. 2015. Ei ole yhtä sivistystä: Sivistyksen merkityksestä nyt ja tulevaisuudessa. Teoksessa J. Pätäri, A. Turunen & A. Sivenius (toim.) Vapaa, vallaton & vangittu sivistystyö. Sivistystyön vapaus ja vastuu -pamfletti 2015. Helsinki: Vapaa Sivistystyö ry, 24–27.

Antikainen, A. 2016. The Nordic model of higher education. Teoksessa J. E. Côté & A. Furlong (toim.) Routledge handbook of the sociology of higher education. Routledge International Handbooks. London: Routledge, 234–240.

Antikainen, A. 2017. Introduction: In search of life history. Teoksessa I. Goodson, A. Antikainen, P. Sikes & M. Andrews (toim.) The Routledge international handbook on narrative and life history. Routledge International Handbooks. London: Routledge, 131–143.

Antikainen, A. 2018. Muistuma koulutuksen merkityksiä koskeneesta tutkimuksesta. Kasvatus & Aika 12 (4), 96–99.

Antikainen, A. 2020. Tulkintoja suomalaisen koulutusyhteiskunnan muutoksesta. Kasvatus 51 (2), 235–242.

Antikainen, A., Dworkin, A. G., Saha, L. J., Ballantine, J., Esack, S., Teodoro, A. & Konstantinovskiy, D. 2010. Sociology of education. 2010. Sociopedia.isa.

Antikainen, A., Dworkin, A. G., Saha, L. J., Ballantine, J., Esack, S., Teodoro, A. & Konstantinovskiy, D. 2011. Contemporary themes in the sociology of education. International Journal of Contemporary Sociology 48 (1), 117–147.

Antikainen, A. & Pitkänen, A. 2014. A history of educational reforms in Finland. Teoksessa R. R. Verdugo (toim.) Educational reform in Europe: History, culture, and ideology. Cross National Research. Charlotte, NC: Information Age, 1–24.

Antikainen, A. & Rinne, R. 2012. Ylikansalliset paineet,

- pohjoismainen malli ja suomalainen koulutus. Teoksessa P. Kettunen & H. Simola (toim.) Tiedon ja osaamisen Suomi: Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historia 3. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia, Tiede 1266:3. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 441–479.
- Antikainen, A., Rinne, R. & Koski, L. 2013. Kasvatussosiologia. 5. uud. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Dworkin, A. G., Ballantine, J., Antikainen, A., Barbosa, M. L., Konstantinovskiy, D., Saha, L. J., Essack, S., Chang, J., Vryonides, M. & Teodoro, A. 2013. The sociology of education. Sociopedia.isa. <https://doi.org/10.1177/2056846013122>
- Gordon, T. & Lahelma, E. 1995. Koulutus ja sukupuoli. Teoksessa T. Takala (toim.) Kasvatussosiologian perusteet. Helsinki: WSOY, 118–161.
- Kivistö, K. & Vaherva, T. 1972. Kasvatussosiologia. Jyväskylä: Gummerus.
- Rinne, R., Kivinen, O. & Kivirauma, J. 1984. Lähtökohtia peruskoulutuksen yhteiskunnallis-historiallisen muotoutumisen tutkimiseen. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja B 11.
- Takala, A. 1974. Uuden sukupolven vaihtoehdot: Sosiaalisuoritapahtuman tarkastelu. Jyväskylä: Gummerus.
- Takala, T. 2019. Koulutuksen globaali lumo vai koulutus maailman muuttajana? Kasvatus 50 (1) 80–85.